

Leszek Bednarczuk^{*}

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej
Kraków

Pogańskie gwary z Narewu

1. Wprowadzenie

Pogańskie gwary z Narewu (skrót PGN). Tak nazwał autor lub późniejszy właściciel niewielkiego słowniczka nieznany dotychczas język bałtycki, na który przetłumaczono w 2 poł. XVI lub pocz. XVII w. 215 polskich wyrazów. Słowniczek został odnaleziony przez Vjačesłava Zinova latem 1978 roku na wschodnim obrzeżu Puszczy Białowieskiej, a jego kopię (oryginał w międzyczasie zaginął) zinterpretował profesor Zigmas Zinkevičius [Зинкявичюс] (1984, 1992) jako zabytek języka jaćwieskiego z wpływami litewskiego.

Słowniczek jest od chwili odkrycia przedmiotem dociekliwych badań (Dini 1985; Schmid 1986; Oreł & Helimski 1987; Karulis 1987; Popowska-Taborska 1990; Witczak 2019, 2020; Young 2022). Rękopiśmienną wersję Zinova opublikował Z. Zinkevičius z komentarzem etymologicznym w kolejności alfabetycznej wyrazów bałtyckich. W załączonym Aneksie umieszczam je w porządku alfabetu polskiego.

^{*} Leszek Bednarczuk, Full Professor Emetirus, University of the National Education Commission, Krakow, Poland.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9722-6916>.

e-mail: rocz.slawist@uwr.edu.pl.

2. Część polska

2.0. Słowniczek dociekliwie zanalizowała Hanna Popowska-Taborska (1990), wskazując na pewne osobliwości północno-wschodniej odmiany kresowej XVI-XVIII wieku, z wpływami białoruskimi. Ale zapisy Zinova wykazują na „zgodność większości form z całkowicie współczesną polszczyzną i obowiązującymi w niej normami ortograficznymi” (s. 305).

Zwraca uwagę konsekwentna pisownia „długiego” [ɨ] (które zastępują dzisiaj [s]). Nad niektórymi spółgłoskami pojawia się znak miękkości [ʹ], także przed [i], oraz inne zjawiska znane z dawnej ortografii polskiej.

2.1. Fonetyka. Przypomina północno-wschodnią wymowę kresową (*alie, dla mni, noć, ojceć, piorko, piosienka, powiedź, słóńcie, zęb, żwierz*) i obecne w niej wpływy białoruskie (*bieły, buśiel, diabał, ezero, maticznik, potom, powiedź*) oraz hiperyzmy i rażące błędy ortograficzne autora (*kśierzyc, krzyrzacy, żułty, żuraw*).

2.2. Morfologia. Dualis *ocz-e*, pluralis *wujk-i, wujenk-i* (formy gwarowe); formacja czasownikowa *zwycięż-yw-ać* (archaizm pnw. polski).

2.3. Słownictwo. Dwa rzadkie regionalizmy: *maticznik* – gyr; wyraz wprowadzony przez Mickiewicza (*Pan Tadeusz*, księga 4: „Te puszcze stołeczne, ludziom nie znane tajniki / W języku swoim strzelcy zowią: *Maticzniki*”), znany poza tym nad Berezyną (Czarnyszewicz) i jako *matoćnik* na Grodzieńszczyźnie (Bogdanowicz). Natomiast nieznana poza tym *jodłowića* – egłę, przypomina wileńsko-białoruskie *jadłowiec* ‘jałowiec, świerk’.

Zapożyczenia z białoruskiego: *bieły, buśiel, diabał, ezero, lisa, pios, szlach, wiotr*.

3. Część bałtycka

3.1. Fonetyka

3.1.1. Samogłoski. Brak graficznych śladów iloczasu. Zwraca uwagę częstość *a* (122) względem *o* (21, w tym 12 w wygłosie, co pozwala przypuszczać, że *o* reprezentuje nie tylko prabałtyckie *ō*, lecz również *ā* (przynajmniej w wygłosie, por. niżej fem. sg.). Względnie częste *i* (87), średnio *e* (41), rzadsze *u*, brak *y* (1 zapis) jak w innych językach bałtyckich. Dyftongi *au* (27), *ai* (12), rzadsze *ei* (4), *eu* (1) (tendencja do monoftongizacji?). Widoczne są ślady szerokiej wymowy [ä] jak w litewskim (*barnaj, panki, sziasz, Pjarkus*). Zagadkowe jest *uo* (4) (jak nowe dyftongi bałtyckie). Redukcja samogłoski wygłosu (otwartego i zamkniętego) jak w łotewskim, ale cały wokalizm bliższy pruskiemu.

3.1.2. Spółgłoski. Znaki miękkości nad spółgłoską oraz jako *i* przed samogłoską wskazuje na obecność korelacji palatalności jak we wschodniobałtyckim. Spiranty zębowe *s, z* oraz *c*, jak w łotewskim wobec litewskich *š, ž, (c – 5, š – 3, ž – 3, f – 5, χ – 4, h – 2)*. Wahanie *dl / gl (adlis / egłę)* jak w pruskim.

Udźwięcznienia spółgłoski (i grupy spółgłosek) w wygłosie: *ajgd*, *augd*, *degd*, *ejd*, *ezd*, *gemd*, *guld*, *piaud*, *pramind*, *slibd*, *slaubd*, *terd*, *tibd*, *wuld* jak w estońskim i liwońskim, skąd w sąsiednich dialektach łotewskich pnz. prawnieji Dundaga, np. fińskie *lintu* ‘ptak’ – estońskie *lind*.

Wahanie jak w białoruskim [l]t: *kauni* ‘góra’ – lit. *kalnas*; *cauta* ‘wina’ – *kaltė*; por. lit. *Vitaldas* > brus. *Vitold*. Przykłady dyspalatalizacji *il* > *ul*: *wuld* – lit. *viltis*, *wulks* – ??? *vilkas*. Zanik nagłosowej samogłoski *e*- w *-ziro* ‘jezioro’ oraz spółgłoski [m]ate ‘matka’, [b]ajga ‘koniec’ – lit. *pa-baiga*; [l]ajki ‘czas’ – *laikas*; [p]laudt ‘pływać’ – *plaukti*; [p]laugi ‘włosy’ – *plaukai*.

3.1.3. Fonotaktyka wyrazu PGN podobna jest do łotewskiej (*s*, *z*; palatalizacja *k*, *g* + *E*; pozycyjne udźwięcznienia spółgłosek, redukcja wygłosu, jak w gwarach pn. kurońskich).

Domniemany system fonologiczny PGN

b/b'	d/d'	g/g'	v/v'	z/z'	ž'	(h)	ł/l'	r	m	n	ĩ	ũ	i	u	ej	uo
p/p'	t/c'	k/k'	(f)	s/s'	š'	(χ)							e	o		

3.2. Morfologia

3.2.1. Rzeczownik. Zachowane zostały tylko formy nominatiwu, fonetycznie najbliższe łotewskim.

- Singularis, masculina: *ald-is* ‘orzeł’, *sterk-as* ‘bośniań’, *wir-os* ‘pan’, *hand-us* ‘ręka’, *wulk-s* ‘wilk’; *mard* ‘człowiek’; feminina: *dain-a* ‘piosienka’, *wirb-a* ‘kobieta’, *at-e* ‘matka’, *pus-e* ‘sosna’, *koj-* ‘noga’, *zem-* ‘ziemia’.
- Pluralis, częste na *-i* (jak w łotewskim): *dryg-i* ‘moskali’ *laug-i* ‘włosy’, *sin-i* ‘grzyby’; dwa przykłady na *-aj* (jak w pruskim i litewskim): *barn-aj* ‘dzieci’, *lib-aj* ‘wargi’.
- Zagadkowe formacje na *-o*: *zir-o* ‘zero’ (neutrum), inne mogą być feminina (jak w pruskim na *-o* <**-ā*): *karo* ‘walka’, *kuo* ‘pies’, *mejdo* ‘dziewczyna’, *puro* ‘bagno’, *seno* ‘sen’, *zirgo* ‘koń’.
- Inne formacje na *-o*: *meln-o* ‘czarny’, *dum-o* ‘ciemno’, *mano* ‘moje’.

3.2.2. Czasownik. Bezokoliczniki: *hirde-t* ‘słuchać’, *gem-d* ‘rodzić’, *giva-tti* ‘żyć’ (jak w litewskim *-ti*). Formy osobowe: *bus* ‘będę’, *ir-m* ‘jestem’ (lit. *yra* ‘jest’), *ejo* ‘szedł’ (lit. *ėjo* ts.), *wał* ‘było’ (por. liwońskie *vol* ‘był’; estońskie, fińskie *oli* ‘ts.’).

3.3. Słownictwo

Bardzo liczne nawiązania litewsko-łotewskie oraz tylko łotewskie (w tym kilka UF); mniej pruskie (archaizmy); liczne zapożyczenia niemieckie oraz pd.zach. fińskie, duża ilość wyrazów bez etymologii, nieliczne zapożyczenia z polskiego i białoruskiego (Zinkevičius [Зинкявичюс], 1984, 1992).

- a) pruskie: nieliczne izoleksy (archaizmy): *as* ‘ja’ – *as/es*; *ans* ‘jeden’ – *ains*; (?) *au-cima* ‘wieś’; *au-li* ‘późno’; (?) *hirdet* ‘słuchać’ – *kirdīt* ‘ts.’, *kajli* ‘cicho’ – *kails* ‘zdrowy’.
- b) litewskie: bardzo liczne nawiązania, ale nie zawsze dokładne odpowiedniki.
- c) łotewskie: *[g]ais* ‘powietrze’ – *gaiss*; *laps* ‘lis’ – *lapsa*; *lēls* ‘wielki’ – *liels*; *melno* ‘czarny’ – *mēlns*; *sini* ‘grzyby’ – *senes*; *valda* ‘język’ – *valuoda*; *ward* ‘słowo’ – *wards*; *zags* ‘zając’ – *zākis*.
- d) ugrofińskie: *aiga* ‘kończyć’; *ajki* ‘czas’ – est. aeg, fiń. *aika*; *fala* ‘mięso’ – fiń. *pala* ‘kawałek’; *tuolis* ‘diabał’ – est. *tuli* ‘ogień’; *waļ* ‘było’ – liwońskie *vol* ‘był’, est., fiń. *oli* ‘ts.’ Niektóre znane w łotewskim: *lāwe* ‘łódź’, *sini* ‘grzyby’, *wa* [...] ‘trzeba’ (Witczak, 2020).
- e) niemieckie: *augi* ‘oczy’ – *Auge*; *ejchol* ‘dąb’ – *Eichel*; *flums* ‘kwiat’ – *Blume*; *hantus* ‘ręka’; *kaldi* ‘zimno’ – *kalt*; *mejdo* ‘dziewczyna’ – łot. *meite* – *Maid*; *munda* ‘księżyc’ – *Mond*; *nom...s* ‘imię’ – *Name*; *paders* ‘ojciec’ – *Vater*; *rekti* ‘prosto’ – *recht*; *sterkas* ‘bośniań’ – *Storch*; *sworstis* ‘nóż’ – *Schwert*; *wiza* ‘łąka’ – *Wiese*; *wurz* ‘korzeń’ – *Wurz* i inne (Schmid, 1986).
- f) polsko-białoruskie: etnonimy (*mažugas* ‘Polak’ < *Mazur*; *drygi* ‘Moskali’ – **Dregoviči*); nieliczne appellativa: *rada* ‘praca’, *radid* ‘robić’, *seno* ‘sen’, (?) *chad* ‘dom’(*chata*).
- g) bez etymologii: *adlis* ‘orzeł’, *argikas* ‘tęcza’, *auu* ‘woda’, *buni* ‘dobrze’, *cauta* ‘wina’, *gindi* ‘wiedzieć’, *lausa* ‘wola’, *mact* ‘patrzeć’, *sjaļe* ‘bez’, *spīla* ‘piórko’, *sula* ‘dziura’;
- h) wyrazy wędrowne: *mard* ‘człowiek’(irańskie); *aļm* ‘jabłko’(węgierskie).

4. Podsumowanie

W świetle przeprowadzonej tu analizy językoznawczej słowniczka użytkownicy PGN nie byli autochtonami, lecz przybyli prawdopodobnie z Kurlandii. Wskazują na to podobieństwa do północno-zachodnich gwar łotewskich oraz do języka liwońskiego i estońskiego. Gdyby to był dawny jaćwieski (sudawski), należałoby oczekiwać liczniejszych podobieństw do pruskiego, a z drugiej strony wpływów polskich i białoruskich oraz śladów w toponimii jaćwieskiej (niektóre z nich wskazał K.T. Witczak, 2019). Liczne germanizmy (częściowo znane w łotewskim) mogą

mieć swe źródło w (dolno)niemieckim języku Krzyżaków Inflanckich. W polskiej części PGN widoczne są cechy fonetyczne i leksykalne północno-wschodniej polszczyzny kresowej oraz lokalnych gwar białoruskich (m.in. *matecznik, jodłowiça*).

Nazwa *pogańskie* sugeruje, że słowniczek powstał w celach misyjnych, a dwujęzyczny informator z *Narew-u* (forma białoruska), nazywał Polaka *mażugas* Mazurem, a Moskali *drygi* (< *Drego-viči*). Prawdziwą zagadkę stanowi nazwa Krzyżaków *guti*. Natomiast nazwa rzeki Narwi – *Naura* wskazuje na przestawkę fonotaktyczną (*ru* > *ur*) w tym języku.

Nazwa **pogańskie gwary z Narewu** pochodzi zapewne od polskiego kompilatora słownika lub jego późniejszego właściciela. Większość badaczy za Z. Zinkevičiusem identyfikuje użytkowników PGN z historycznymi Jaćwingami (rzadziej z pruskimi Sudawami), ale w świetle powyższej analizy językoznawczej można w to wątpić, dlatego ze względu na lokalizację proponuję nazwę język (etnolekt) **narewski**, o wyraźnych odrębnościach fonetyczno-leksykalnych.

Literatura

- Dini, P. (1985). Stato della ricerca sulla Lingua degli Jatvingi. *Europa Orientale*, 4, 289–296.
- Falk, K.O. (1941). *Wody wigierskie i huciańskie. Studium toponomastyczne* (T. 1–2). Uppsala ; Malmö.
- Falk, K.O. (1979). Z przeszłości i teraźniejszości wód wigierskich. W B. Czeczuga, *Jezioro Wigry : kolebka hydrobiologii polskiej* (ss. 26–91). Warszawa.
- Giełżyński, W. (2001). *Jaćwięgi są wśród nas*. Warszawa.
- Kamiński, A. (1953). *Jaćwież. Terytorium, ludność, stosunki gospodarcze i społeczne*. Łódź.
- Kondratiuk, M. (1985). *Elementy bałtyckie w toponimii i mikrotoponimii regionu białostockiego*. Warszawa.
- Popowska-Taborska, H. (1990). Analiza polskich zapisów w tzw. Słowniczku Zinowa. W M. Kondratiuk (Red.). *Bało-słowiańskie związki językowe* (ss. 299–307). Warszawa.
- Schmid, W.S. (1986). Die „Germanismen” in sog. Polnisch-Jatvingischen Gossar. *Indogermanische Forschungen*, 97, 273–286.
- Witczak, K.T. (2019) Słowniczek jaćwiesko-polski w świetle onomastyki. W A. Rygorowicz-Kuźma, & K. Rutkowski. *Nazwy własne w języku, literaturze, kulturze (Księga Jubileuszowa dedykowana Profesor Zofii Abramowicz)* (ss. 633–660). Białystok.
- Witczak, K.T. (2020). Ugrofinizmy w języku jaćwieskim. *Acta Baltico-Slavica*, 44, 142–147.
- Young, F. (2022). *Pagan in the Early Modern Baltic. Sixteenth-Century Ethnographic Accounts of Baltic Paganism*. Gloucester.
- Zinkevičius, Z. (1992). A Polish-Yatvingian vocabulary. *Linguistic and Oriental Studies from Poznań*, 1, 99–133.

- Зинкявичюс, З. (1984). Польско-ятвяжский словарь? W В.В. Иванов (Red.). *Балто-славянские исследования 1983* (ss. 3–29). Москва.
- Карулис, К. (1987). К ятвяжскому словарю. W В.В. Иванов (Red.). *Балто-славянские исследования 1985* (ss. 134–140). Москва.
- Орел, В.Э., & Хелимский, Е.А. (1987). Наблюдения над балтийским языком польско-ятвяжского *Словарика*. W В.В. Иванов (Red.). *Балто-славянские исследования 1985* (ss. 121–134). Москва.

References

- Dini, P. (1985). Stato della ricerca sulla Lingua degli Jatvingi. *Europa Orientale*, 4, 289–296.
- Falk, K.O. (1941). *Wody wigierskie i huciańskie. Studium toponomastyczne* (Vols. 1–2). Uppsala ; Malmö.
- Falk, K.O. (1979). Z przeszłości i teraźniejszości wód wigierskich. In B. Czeczuga, *Jezioro Wigry : kolebka hydrobiologii polskiej* (pp. 26–91). Warszawa.
- Giełżyński, W. (2001). *Jaćwigi są wśród nas*. Warszawa.
- Kamiński, A. (1953). *Jaćwież. Terytorium, ludność, stosunki gospodarcze i społeczne*. Łódź.
- Karulis, K. (1987). *K yatvyazhskomu slovariku*. In V.V. Ivanov (Ed.). *Balto-slavyanskiye issledovaniya 1985* (pp. 134–140). Moskva.
- Kondratiuk, M. (1985). *Elementy bałtyckie w toponimii i mikrotoponimii regionu białostockiego*. Warszawa.
- Orel, V.E., & Helimski, E.A. (1987). Nablyudeniya nad baltiyskim yazykom pol'sko-yatvyazhskogo *Slovarika*. In V.V. Ivanov (Ed.). *Balto-slavyanskiye issledovaniya 1985* (pp. 121–134). Moskva.
- Popowska-Taborska, H. (1990). Analiza polskich zapisów w tzw. Słowniczku Zinowa. In M. Kondratiuk (Ed.). *Balto-słowiańskie związki językowe* (pp. 299–307). Warszawa.
- Schmid, W.S. (1986). Die „Germanismen” in sog. Polnisch-Jatvingischen Gossar. *Indogermanische Forschungen*, 97, 273–286.
- Witczak, K.T. (2019) Słowniczek jaćwiesko-polski w świetle onomastyki. In A. Rygorowicz-Kuźma, & K. Rutkowski. *Nazwy własne w języku, literaturze, kulturze (Księga Jubileuszowa dedykowana Profesor Zofii Abramowicz)* (pp. 633–660). Białystok:.
- Witczak, K.T. (2020). Ugrofinizmy w języku jaćwieskim. *Acta Baltico-Slavica*, 44, 142–147.
- Young, F. (2022). *Pagan in the Early Modern Baltic. Sixteenth-Century Ethnographic Accounts of Baltic Paganism*. Gloucester.
- Zinkevičius, Z. (1992). A Polish-Yatvingian vocabulary. *Linguistic and Oriental Studies from Poznań*, 1, 99–133.
- Zinkyavichyus, Z. (1984). *Pol'sko-yatvyazhskiy slovarik?* In V.V. Ivanov (Ed.). *Balto-slavyanskiye issledovaniya 1983* (pp. 3–29). Moskva.

Summary

Pagan dialects from Narew

Pagan dialects from Narew, this is a title of a glossary which contains about 200 Polish-Baltic words, which was unearthed by Vjačeslav Zinov in 1978 in the eastern border area of the Białowieża Forest. A copy (the original was lost in the meantime) was interpreted by Professor Zigmas Zinkevičius (1984, 1992) as a monument of the Jatvingian language with elements of the Lithuanian language. In my opinion, the speakers of this language were not native to the area but they probably originated from Courland. The legitimacy of this opinion is supported by the similarities to the north-western Latvian dialects and to the neighbouring Fenno-Ugric languages, i.e. Livonian and Estonian, as well as numerous Germanisms. If this was indeed the Jatvingian (Sudovian) language, one would expect more numerous convergences with the Prussian language, and on the other hand, Polish and Belarusian borrowings. In the Polish part of the glossary one may discern phonetic and lexical features of the north-eastern Borderland Polish language and the local Belarusian dialects.

Keywords: pagan dialects from Narew, Narew dialect, bilingual dictionary, linguistic influences,

ANEKS

Słowniczek Zinova w alfabetycznej kolejności wyrazów polskich

alie	—	bat	długa	—	iłg
bagno	—	puro	do góry	—	auchs
bardzo	—	łaba	dobry	—	pagis
begać	—	skraid	dobrze	—	buni
bez	—	sjałe	dom	—	chad
będę	—	bus	drugi	—	andar
biely	—	bałtas	drzewo	—	mejdo
bośniań	—	gerwe	dwa	—	duo
bośniań	—	sterkas	dym	—	ars
bośian	—	auct	dzieci	—	barnaj
bóg	—	deus	dzien	—	dins
brać	—	emt	dziewczyna	—	mejdo
broda	—	smakra	dziura	—	suła
brzoza	—	birs	estem	—	irm
brzuch	—	wendori	eść	—	ezd
burza	—	wiis	ezero	—	ziro
buśiel	—	gars	gorące	—	tarmi
bydło	—	pesi	głowa	—	kałfa
było	—	wał	góra	—	kauni
busiel	—	gars	grzyby	—	sini
chcieć	—	wułd	iłe	—	sik
chodzi	—	ejd	imię	—	nom[...]s
chować	—	slibd	inny	—	cit
ciąć	—	piaud	ja	—	as
cicho	—	kajli	jabłko	—	ałm
ciemno	—	dumo	jeden	—	ans
co	—	kar	jelen	—	brid
czarny	—	mełno	jenom	—	anli
czas	—	ajki	język	—	wałda
czekać	—	łaud	jodłowića	—	egle
czemu	—	kandi	kamień	—	akmi
czerwony	—	raude	kobieta	—	wirba
człowiek	—	mard	kochać, miłować	—	miłdat
cztery	—	teter	koniec	—	ajga
dawać	—	dodi	kończyć	—	ajgd
dąb	—	ejchol	koń	—	zirgo
deszcz	—	lets	korzeń	—	wurc
diabał	—	tuofis	krew	—	si[...]ga
dla mni	—	man	krzyrzacy	—	guti

książyc	—	monda	piosienka	—	daina
kto	—	kit	plakać	—	wajrid
kwiat	—	flums	plywać	—	łaudt
las	—	miszta	poganske	—	pjarkus
lisa	—	łaps	poganske	—	łume
liść	—	plats	pokój	—	mera
łódź	—	ławne	polak	—	mażugas
lud	—	taud	potom	—	spot
łaka	—	wiza	powieź	—	pasauk
leża	—	gułd	powietrze	—	ais
mały	—	maz	późno	—	auli
matecznik	—	gyr	praca	—	rada
matka	—	ate	prosto	—	rekti
mieć	—	turd	prawy	—	dag[...]
mięso	—	fala	przeciw	—	pras
młody	—	iaunis	przez	—	par
moje	—	mano	przyciśni	—	saspriziz[a]
moskałi	—	drygi	ptak	—	paud
można	—	geli	ręka	—	hantus
mówić	—	taurit	robić	—	radid
mysleć	—	pratrat	rodzić	—	gemd
na, do	—	an	rodzina	—	gimna
Narew	—	Naura	ryby	—	żuwo
nasz	—	m[...] ^{tar}	rzeka	—	upa
nedzwedz	—	łukas	rzucac	—	narsad
noc	—	nakt	sam	—	pats
noga	—	kaj	sami	—	pati
nos	—	nasis	sen	—	seno
nowy	—	nau	sedem	—	geptis
nóż	—	sworstis	siedzieć	—	sid
obok	—	pas	siekiera	—	tirtis
ocze	—	augi	silny	—	st[...] ^r
ognisko	—	ugne	skóra	—	a[...] ^{os}
ojciec	—	tews	słóncie	—	sała
on	—	es	słowo	—	ward
orzeł	—	adlis	słuchać	—	hirdet
osiem	—	aktis	sosna	—	puse
palić	—	degt	sowa	—	puc
pamiętać	—	pramind	spać	—	słaubd
pan	—	wiros	spiewać	—	dainid
patrzyć	—	mact	stary	—	sens
pić	—	terd	swiatło	—	łajcha
piersi	—	pikra	swiña	—	kuma
pięć	—	pank	szczęście	—	łuma
piorko	—	spiła	sześć	—	sziasz
pios	—	kuo	szedl	—	ejo

szlach	—	weda	wilk	—	wułks
szukać	—	sibd	wina	—	cauta
także	—	je	wiotr	—	winta
tata	—	paders	włósy	—	laugi
ten	—	tas	woda	—	auu
tęcza	—	argikas	wola	—	łausa
trawa	—	zil	wrona	—	kraugi
trzeba	—	wa[...]	wrzystko	—	wisa
trzy	—	tris	wzrastać	—	augd
twardy	—	kit	zajac	—	zags
ty	—	tu	zdrowie	—	wałtida
tylko	—	tik	wyczucie	—	iauda
ufać	—	tibt	zęb	—	dontis
umrzeć	—	mort	ziemie	—	zem
w, do	—	ii	żimno	—	kałdi
walka	—	karo	zmija	—	serpine
wargi	—	libai	zwycie[.]żywać	—	wikruoti
wedzieć	—	gindi	żwierz	—	wirza
widzieć	—	zurdit	żuły	—	zeld
wiele	—	daug	żuraw	—	sterkas
wielki	—	łełs	żuraw	—	gars
wieś	—	aucima	żyć	—	giwatti
więc	—	maias			